Доклад-анализ

Насилието над деца не е изолиран феномен, то е навсякъде - във всяка държава, общество и социална група. То има различни форми – физическо, психологическо, сексуална злоупотреба, експлоатация, неглижиране или малтретиране, вербално насилие, тормоз, кибер тормоз. Насилието е проблем на общественото здраве и на правата на човека, с потенциално опустошителни и скъпи последици.

Съществуват безспорни доказателства за вредите от насилието върху физическото и психичното здраве и развитие на децата, върху способността им да учат и да изграждат отношения с други хора, да бъдат пълноценни възрастни и родители. Училищният тормоз и несигурната училищна среда са едни от причините за ранно отпадане от образователната система, намаляване на посещаемостта, влошаване на резултатите на учениците и имат значими социално-икономически ефекти. А знаем, че образованието е от ключово значение за последваща професионална реализация на всеки човек и просперитета на обществата.

В изпълнение на Механизъм за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование и Алгоритъм за неговото прилагане, утвърдени със Заповед № РД 09-5906/28.12.2017 г. на Министъра на образованието и науката в ОУ „Васил Априлов", гр. Варна, се проведе проучване през месеците ноември – декември 2022 година сред:

340 ученици от 2 до 7 клас (с изключение на първите класове), които са 91,98 % от всички 370 ученици (154 в начален етап и 216 в прогимназиален етап).

158 момичета (69 в начален етап и 89 в прогимназиален етап).

149 момчета (61 в начален етап и 88 в прогимназиален етап).

41 ученици, които не са посочили пола си (8 в начален етап и 33 в прогимназиален етап).

За целите на допитването е използван Метод за оценка «Тормозът от връстниците в училище». Инструментариум: «Самоописателен въпросник за учениците" и «Въпросник за взаимоотношенията в класа – рейтингова скала за учителя». Методът е разработен от Пламен Калчев, Катедра «Обща, експериментална и генетична психология» на СУ «Св.Климент Охридски». Същият е предназначен за масово изследване в училище, а целта е да се идентифицират основните характеристики на тормоза в дадено училище: форми на тормоз, «горещи точки», продължителност, характер, основни канали за комуникация, последици и нагласи към тормоза в рамките на клас.

Резултатите за ОУ «Васил Априлов», гр. Варна са следните:

В начален етап

Анкетирани 138 от 154 ученици

(без първите класове)

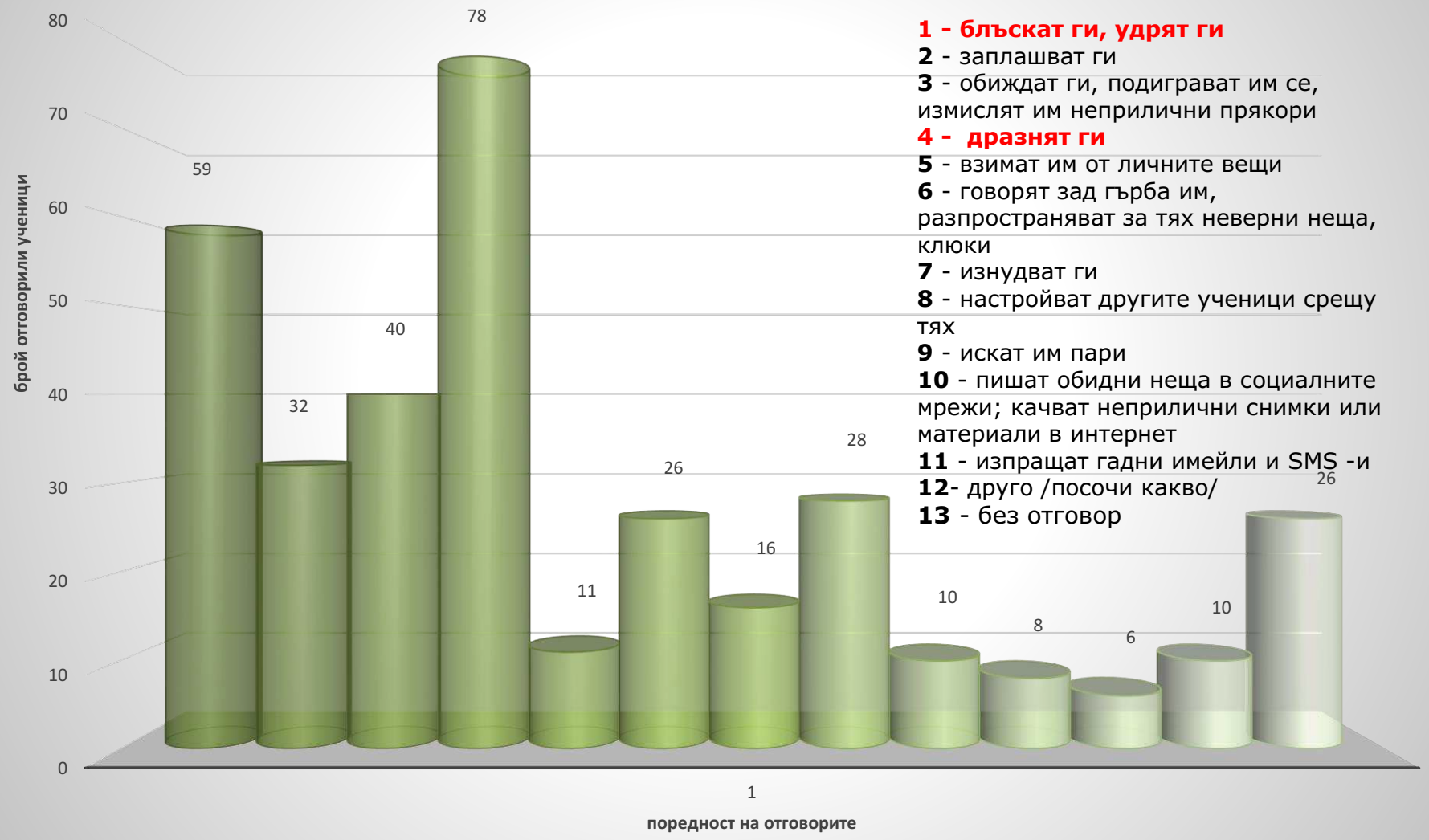
89,61 % от всички анкетирани ученици в начален етап

69 момиечта

61 момчета

8 не са определили пол

В твоето училище какво правят учениците, които тормозят други ученици? /позволени са повече отговори/

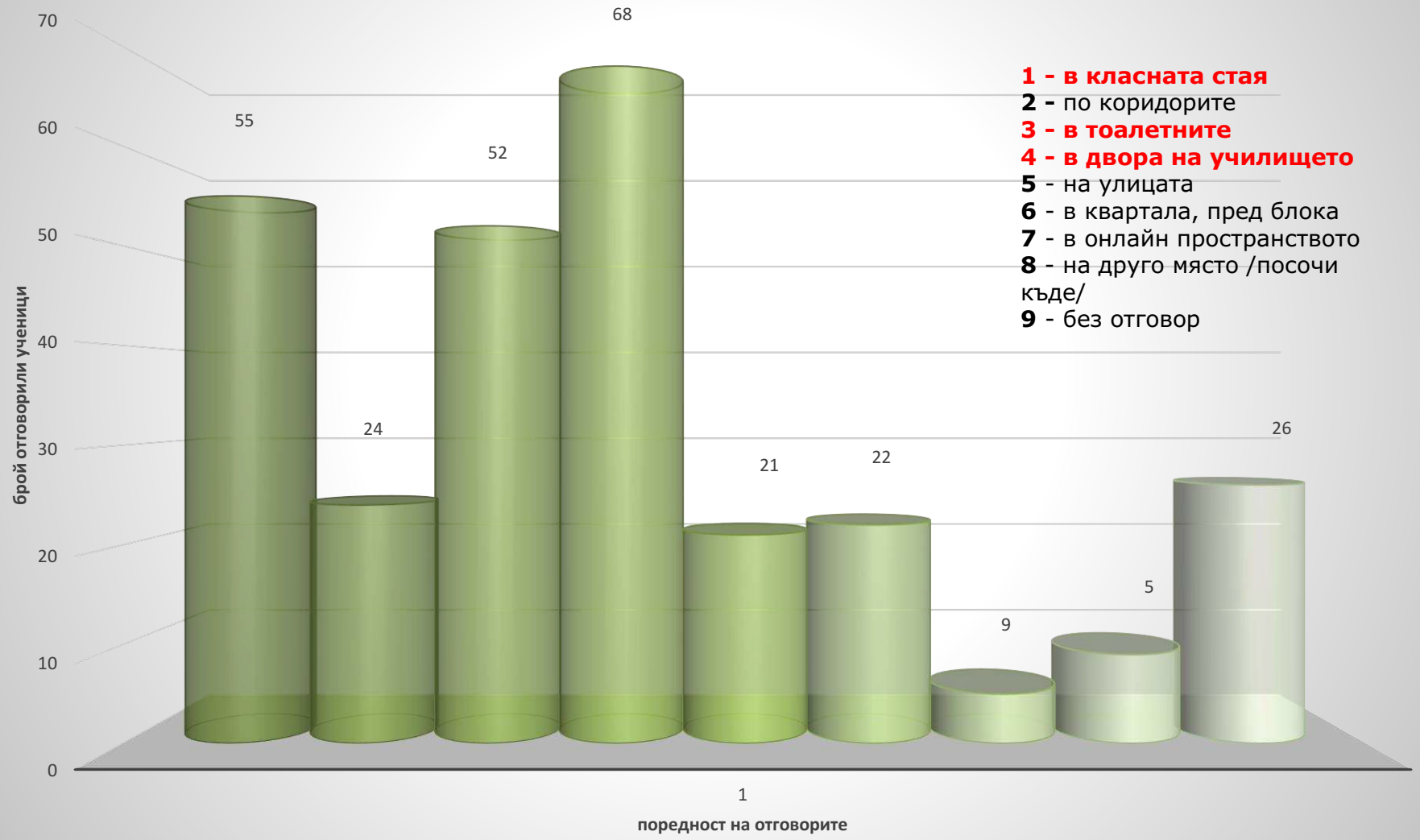

1 - блъскат ги, удрят ги
2 - заплашват ги
3 - обиждат ги, подиграват им се, измислят им неприлични прякори
4 - дразнят ги
5 - взимат им от личните вещи
6 - говорят зад гърба им, разпространяват за тях неверни неща, клюки
7 - изнудват ги
8 - настройват другите ученици срещу тях
9 - искат им пари
10 - пишат обидни неща в социалните мрежи; качват неприлични снимки или материали в интернет
11 - изпращат гадни имейли и SMS -и
12- друго /посочи какво/
13 - без отговор

Личен опит или свидетел на тормоз

- въпросникът не дава възможност да се установи дали учениците в отговорите си на Въпрос 1 споделят лично преживяване като жертва или само са били свидетели на тормоз;
- според резултата най-разпространените форми на тормоз сред учениците в начален етап са директните и индиректни вербални форми, както и физически атаки;
- от броя ученици отговорили на Въпрос 3 и Въпрос 11 можем да предположим дали в отговора на Въпрос 1 учениците споделят личен опит като жертва или са били свидетели на тормоз;
- **Въпрос 3** - 42 ученици са отговорили, че са били обект на тормоз при 97 през изминалата учебна година (тенденция за намаляване спрямо общия брой);
- **Въпрос 11-** 17 ученици са отговорили, че са тормозили други ученици, при 22 през изминалата учебна година (тенденция за намаляване спрямо общия брой).

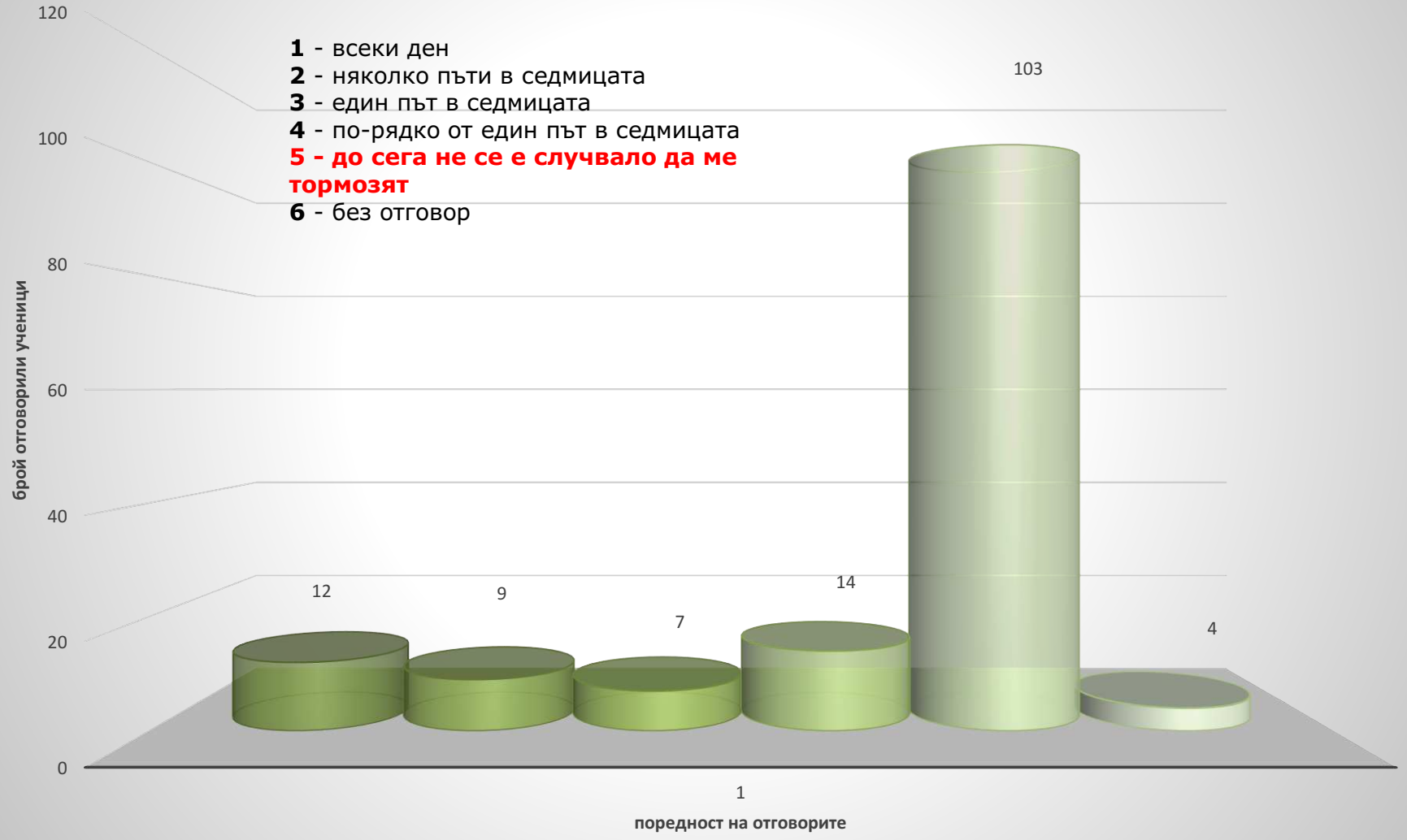
Къде се случва учениците да бъдат тормозени? /позволени са повече отговори/

Рисковите места в училище

- **в класната стая и в двора на училището** – и за начален етап, и за прогимназиален етап посочвани като „горещи“ точки. Прави впечатление, че се повишава броя посочили като място за тормоз училищните тоалетни.;
- аналогично на Въпрос 1 и тук предполагаме, че тези, които се определят като жертва във Въпрос 3 и тези, които се определят като тормозещи във Въпрос 11 споделят личен опит;
- съпоставяйки с резултатите от миналата учебна година може да се каже, че утвърждаването на тези места трябва да е причина за повишаване на мерките за превенция: дежурства, ефективен надзор, разделяне на децата по възрастови групи на двора и други.

Случвало ли се е теб да те тормозят през тази учебна година в училище?

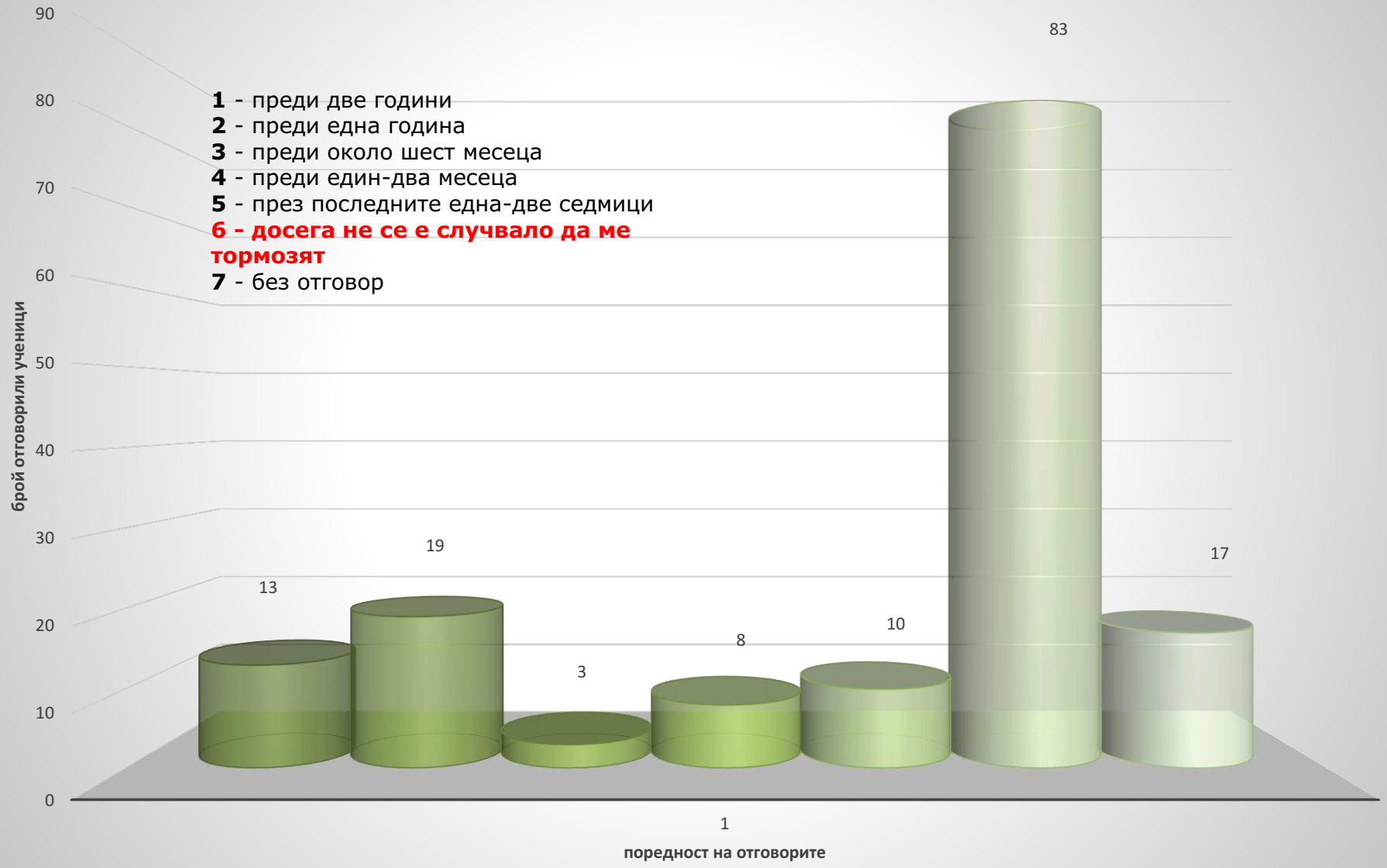

Честота на тормоза

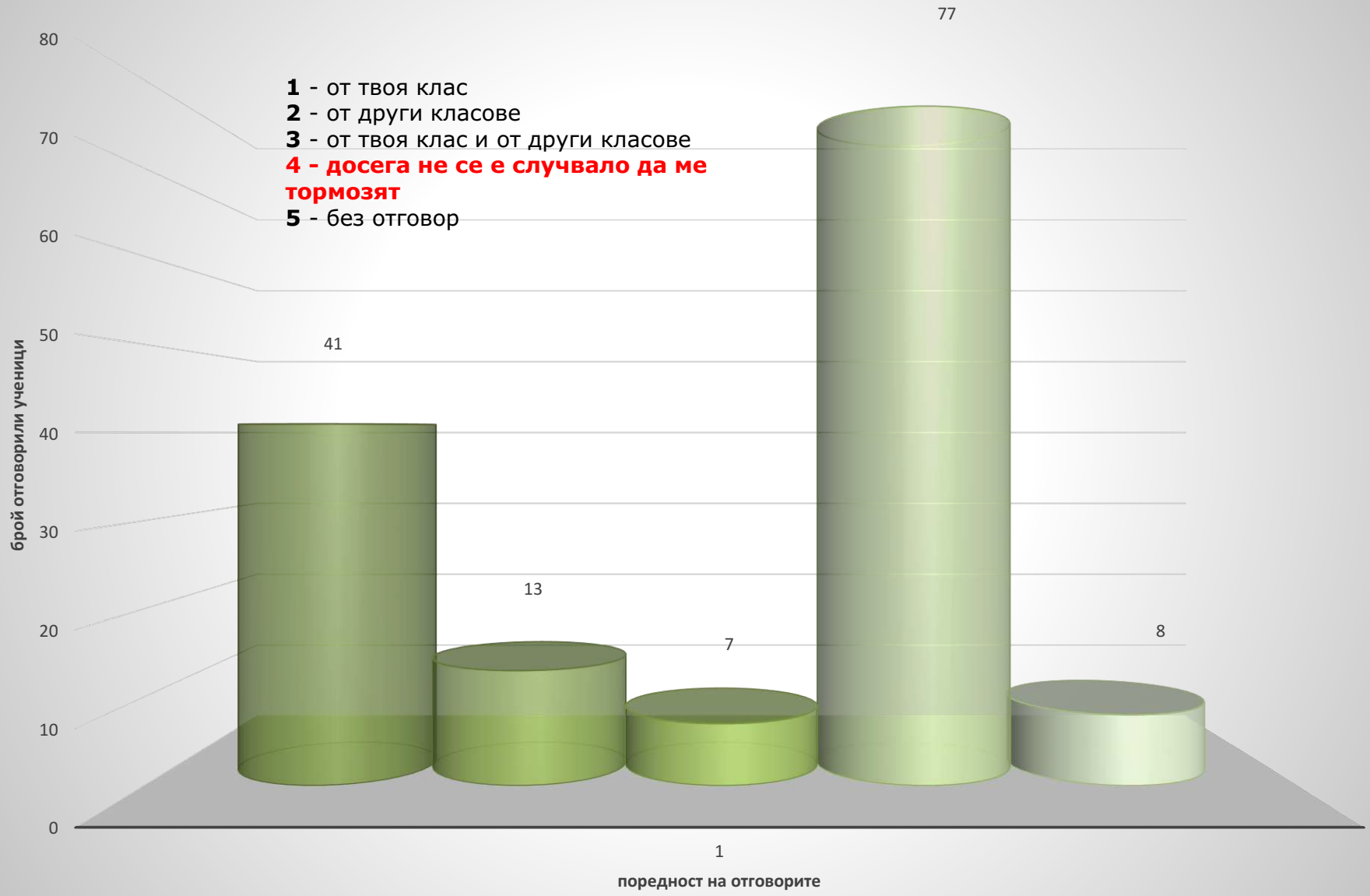
При оценка на резултата трябва да се има предвид:

- че когато говорят за лично преживян тормоз, жертвите понякога са склонни да преувеличават нещата, които са им се случили;
- че в условията на анонимно проучване, агресорите понякога са склонни да се заявяват, като преувеличават действията си и отговарят демонстративно;
- 42 ученици или 27,27 % от отговорилите посочват, че са били обект на тормоз през тази учебна година, приблизително с 4% увеличение в сравнение с предходната година;
- данните трябва да се съгласуват с броя положителни отговори на Въпроси 12 и 14 – има ли в твоя клас ученици, които обичат да тормозят другите и има ли в твоя клас ученици, които често са тормозени от другите. В случая учениците дават положителни отговори и на двата въпроса.

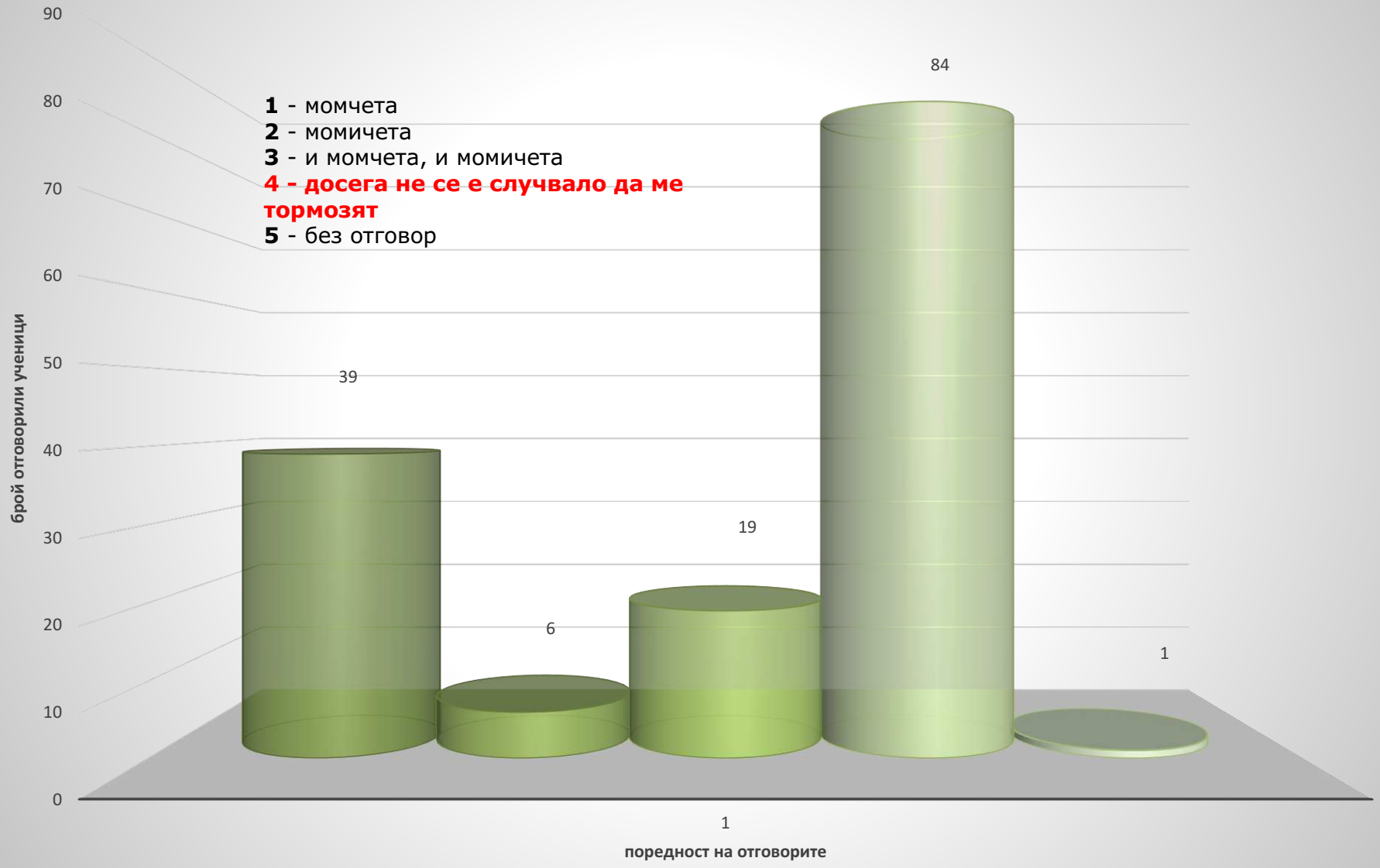
Ако се е случвало да те тормозят, кога започна тормозът?

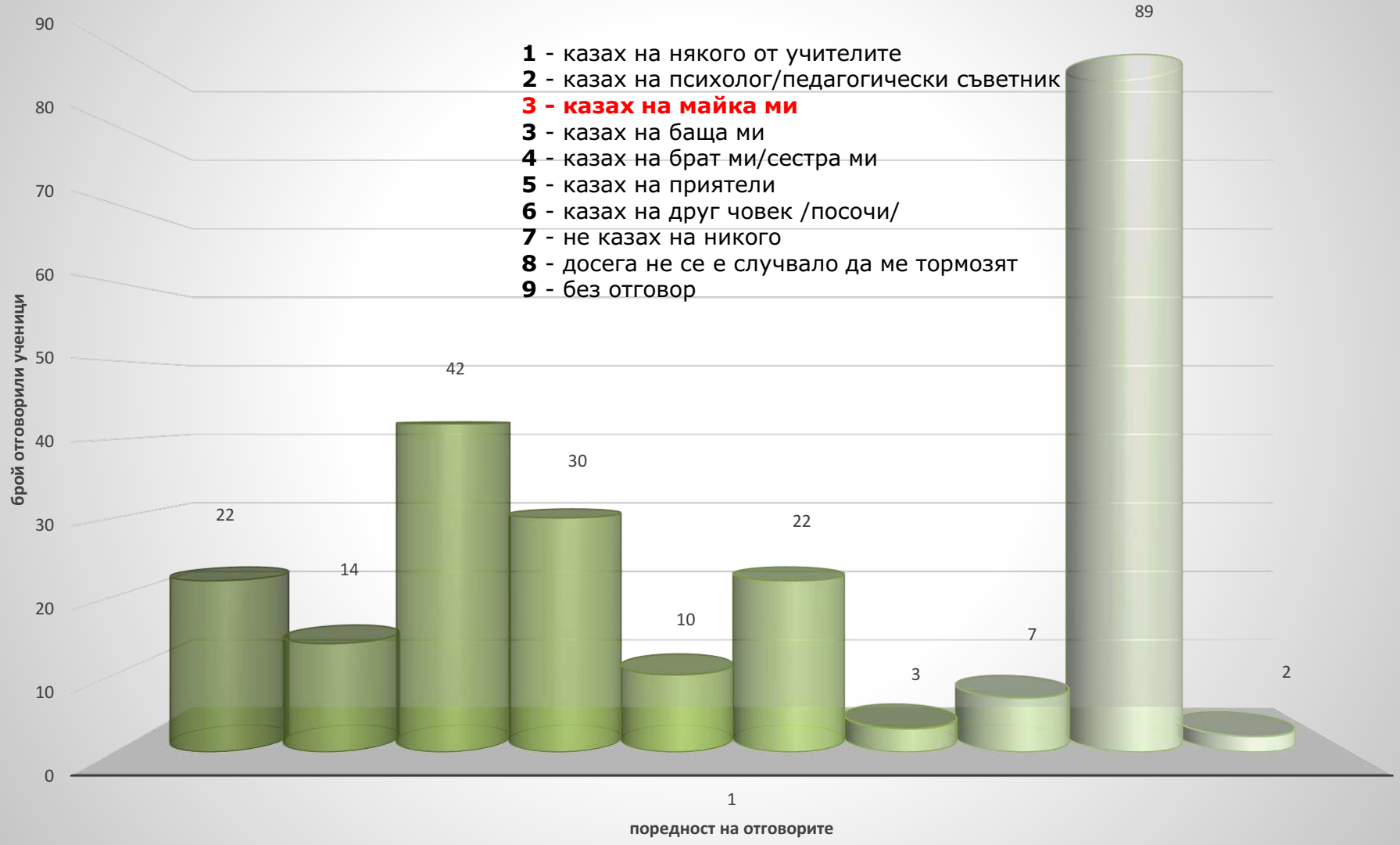
Ако се е случило да те тормозят, тези, които те тормозиха бяха:

Ако се е случвало да те тормозят, тези които те тормозиха бяха:

Когато теб те тормозиха, ти каза ли на някого? /позволени са повече отговори/

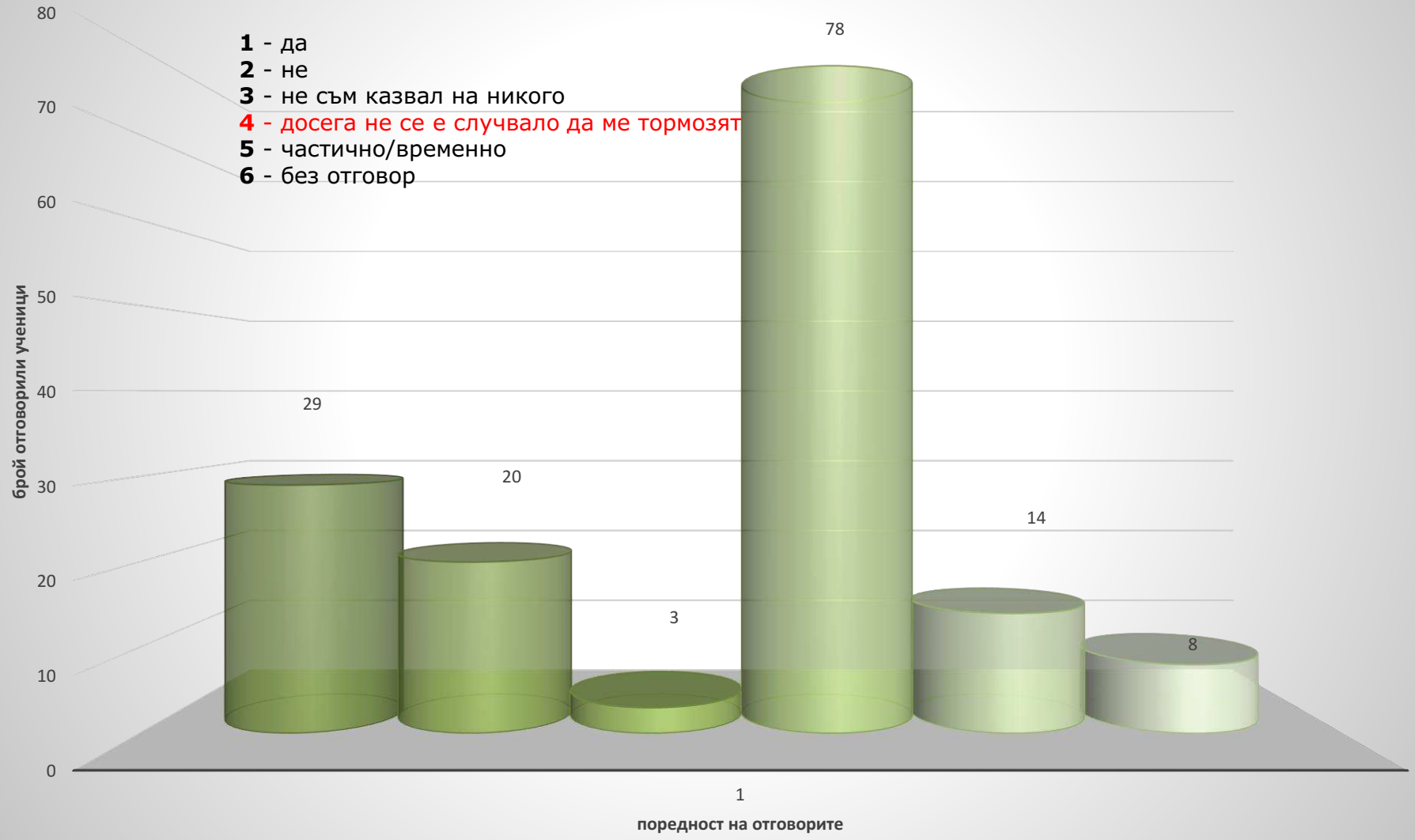
Основни канали за комуникация: с кого споделя?

Информацията от отговорите на Въпрос 8 ориентира с кого жертвите на тормоз споделят проблема си:

- **в начален етап** най-честия избор са майката и бащата;
- момичетата предпочитат да споделят с майките и бащите си, докато момчетата предпочитат или да споделят с майките си, или да не казват на никого.

- **в прогимназиален етап** най-честия избор са майките и учителите;
- момичетата споделят на първо място с майките си, докато момчетата избират да споделят с някой учител. Този избор при момчетата (особено в 5 и 6 клас) говори за високи нива на доверие към преподавателите в ОУ «Васил Априлов».

Ако си казал на някого, това помогна ли ти, доведе ли до спиране на тормоза?

Когато отиваш на училище, безпокоиш ли се да не те тормозят?
120
100
80
60
40
20
0
брой отговорили ученици
107
29
3
7
3
1
поредност на отговорите
1-не, никога
2-понякога
3-често
4-почти винаги
5-без отговор

Случвало ли се е ти да тормозиш друг ученик през тази учебна година?

Как би постъпил, ако видиш няколко твои съученици да тормозят друг ученик от класа?
(позволен е повече от един отговор)

1-ще се отдалеча, без да правя нищо: не е моя работа и не ме засяга
2-ще ми стане жал, но няма да се намеся
3-ще се намеся и ще защитя човека, когото тормозят
4-ще поговоря с други съученици, за да накараме останалите да престанат
5-ще се присъединя и аз към тормоза: то си е забавно и едва ли е нещо много сериозно
6-няма да направя нищо, но ще се приближа, за да гледам, защото ми е любопитно какво ще стане
7- без отговор

Нагласи към тормоза в рамките на класа и училището

- ситуацията представена във въпроса е хипотетична, което предполага твърде оптимистична картина към нагласата на учениците;
- вариантите на реагиране може да се обобщят до три: пренебрегване на проблема (отг. 1 и 2), директна или индиректна подкрепа за жертвата (отг. 3 и 4) и активна или пасивна подкрепа на тормоза (отг.5 и 6);
- и в начален, и в прогимназиален етап отговорите показават развита емапатия у децата – избрали са отговори 3 и 4 отразяващи нетолериране на тормоза и желание за подкрепа на жертвата;
- анализът на отговорите на въпроса има значение преди всичко на ниво клас, защото се счита, че тормозът е вид социална агресия и може да се разбере в контекста на взаимоотношенията в групата. От тази гледна точка анализът на доминиращите нагласи в класа ориентира за наличните ресурси за справяне;
- на ниво клас е добре да се установят незаинтересованите наблюдатели, чието бездействие на практика подкрепя статуквото на тормоза, но успешно могат да се привлекат за целите на превенцията.

Има ли в твоя клас ученици, които тормозят другите?
70
60
50
40
30
20
10
0
брой отговорили ученици
69
69
2
1-да
2-не
3-не посочват
1
поредност на отговорите

Има ли в твоя клас ученици, които често са тормозени от другите?
90
80
70
60
50
40
30
20
10
0
брой отговорили ученици
62
84
2
1-да
2-не
3-не са посочили
1
поредност на отговорите

В прогимназиален етап

Анкетирани са 220 от 216 ученици в прогимназиален етап

97,22 % от всички анкетирани ученици в прогимназиален етап

89 момичета

88 момчета

33 не са посочили пол

В твоето училище какво правят учениците, които тормозят други ученици?
(позволени са повече от един отговор)
брой отговорили ученици
160
140
120
100
80
60
40
20
0
106
59
118
144
96
69
16
56
9
20
11
4
14
1
поредност на отговорите
1-блъскат ги, удрят ги
2-заплашват ги
3-обиждат ги, подиграват им се, измислят им неприлични прякори
4-дразнят ги
5-взимат им от нещата
6-говорт зад гърба им, разпространяват затях неверни неща, клюки
7-изнудват ги
8-настройват другите ученици срещу тях
9-искат им пари
10-пишат обидни неща в соц.мрежи; качват неприлични снимки или материали в Интернет
11-изпраща гадни имейли или SMS-и
12-друго (посочи какво)
13-без отговор

Къде се случва учениците да бъдат тормозени? (позволени са повече от един отговор)

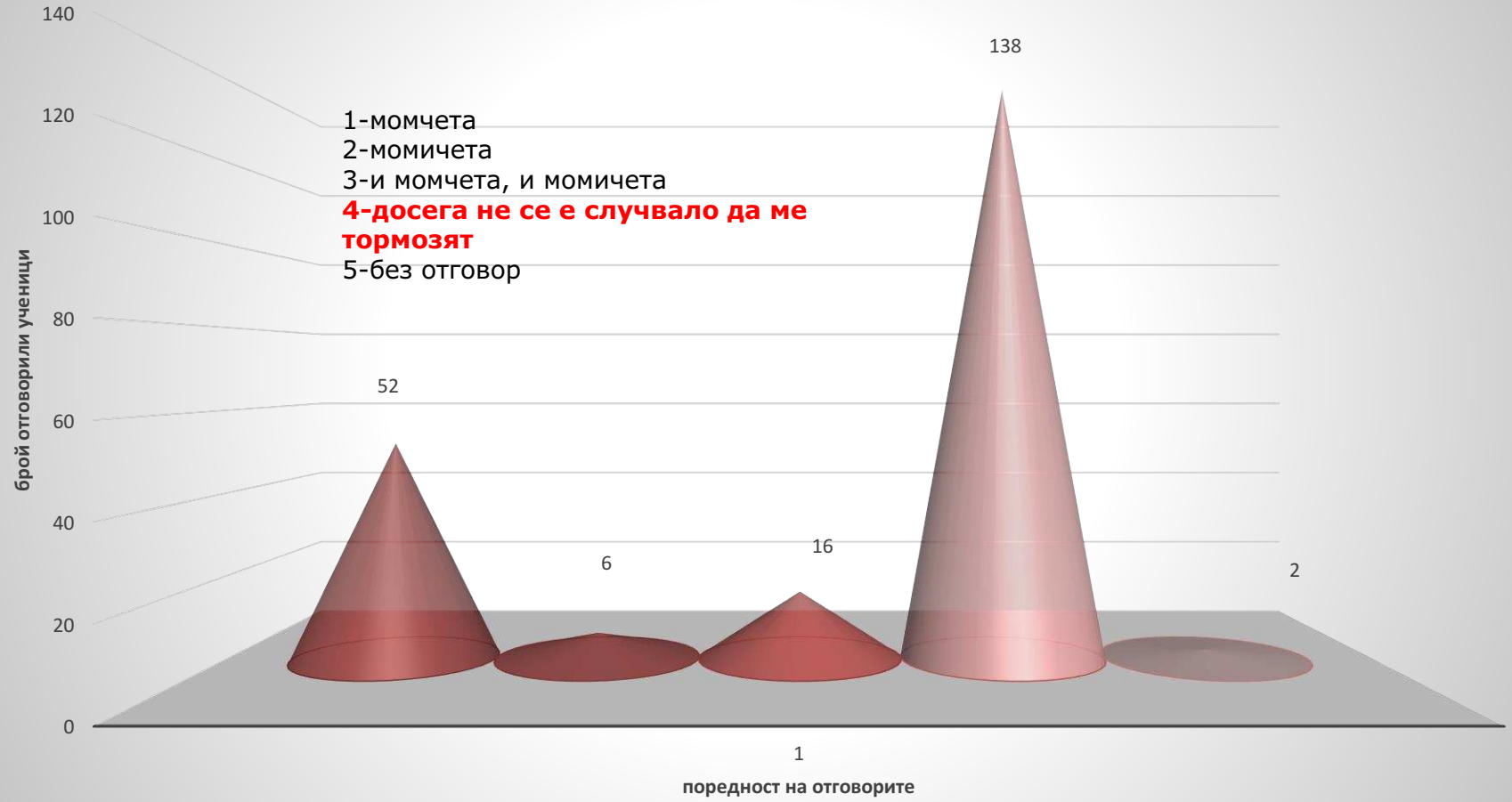
Случвало ли се е теб да те тормозят през тази учебна година в училище?

- Най – често срещаната форма на тормоз е дразнене, обиждане и блъскане, удряне, дразнене.
- В повечето случаи мястото, където се случва са класната стая и/или в двора на училището. Повишава се броя на посочилите тоалетните, като място за тормоз.
- 147 от учениците посочват, че не са били тормозени през тази учебна година. Учениците, които са отговорили, че са били тормозени през тази учебна година са 63 (за сравнение през миналата учебна година те са били 22), като повечето твърдят това да се случва по-рядко от един път през седмицата

Ако се е случвало да те тормозят, кога започна тормозът?
160
140
120
100
80
60
40
20
0
брой отговорили ученици
1-преди две години
2-преди една година
3-преди около шест месеце
4-преди един-два месеца
5-през последните една-две седмици
6-досега не се е случвало да ме тормозят
7-без отговор
23
11
4
19
9
146
3
1
поредност на отговорите

Ако се е случвало да те тормозят, тези, които те тормозиха, бяха?

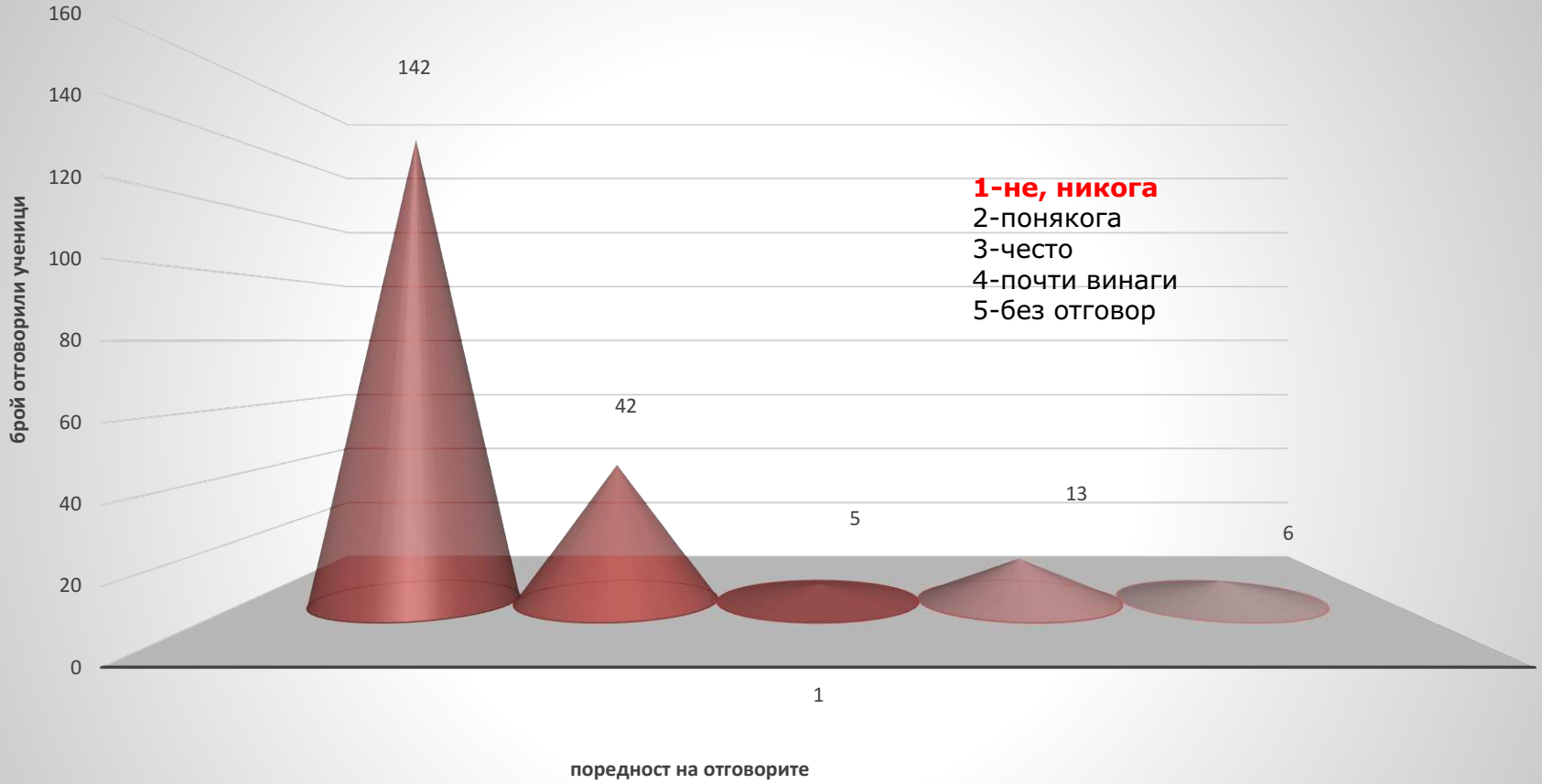
Когато теб те тормозиха, ти каза ли на някого? (позволени са повече от един отговор)

Ако си казал на някого, това помогна ли ти, доведе ли до спиране на тормоза?

Когато отиваш на училище, безпокоиш ли се да не те тормозят?

Случвало ли се е да тормозиш друг ученик през тази учебна година?

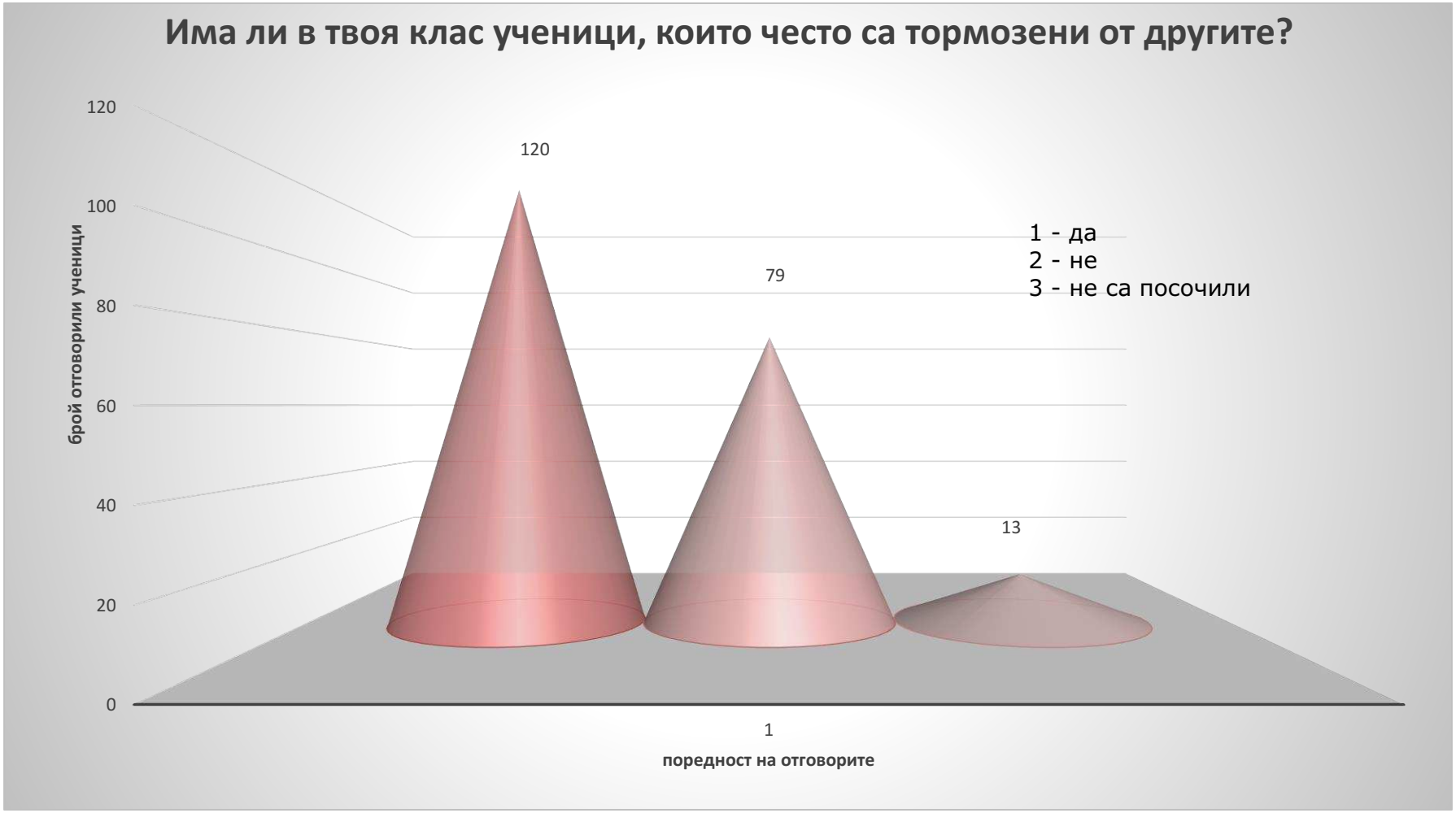

Как би постъпил, ако видиш няколко твои съученици да тормозят друг ученик от класа?
(позволени са повече от един отговор)

1- ще се отдалеча, без да правя нищо: не е моя работа и не ме засяга
2-ще ми стане жал, но няма да се намеся
3-ще се намеся и ще защитя човека, когото тормозят
4-ще поговоря с други съученици, за да накараме останалите да престанат
5-ще се присъединя и аз към тормоза: то си е забавно и едва ли е нащо много сериозно
6-няма да направя нищо, но ще се приближа, за да гледам, защото ми е любопитно какво ще стане
7- без отговор

Има ли в твоя клас ученици, които обичат да тормозят другите?
брой отговорили ученици
140
120
100
80
60
40
20
0
135
64
7
1
поредност на отговорите
1 - да
2 - не
3 - не посочват

Има ли в твоя клас ученици, които често са тормозени от другите?
120
100
80
60
40
20
0
брой отговорили ученици
120
79
13
1 - да
2 - не
3 - не са посочили
1
поредност на отговорите

Превантивни мерки за предотвратяване и противодействие на тормоза в училище

- В началото на учебната 2022/2023 г. в ОУ „Васил Априлов“ със заповед на Директора е сформиран училищен координационен съвет във връзка с изпълнение на Механизма за противодействие на училищния тормоз между учениците, както и училищна комисия за противодействие на противообществените прояви на малолетни и непълнолетни.

- **Превенция на ниво класна стая/паралелка/**

-в класа да се обсъждат и дискутират взаимоотношенията и постигане на разбиране от децата какво точно е тормоз, до какво води това поведение и как се чувстват различните „участници“ в него.

- **Превенция на индивидуално ниво:**

-консултиране на главните действащи лица при случай на тормоз, разговор с тях и родителите им.

-създаване на пространство, в което да се говори открито за тормоза и целенасочена работа за формирането у децата на нагласа и социални умения, недопускащи насилие, като например емпатия, толерантност и уважение към различията, мирно разрешаване на конфликти и др.

-въвеждане на правила на поведение за учениците в паралелката, които са поставени на видно място в класната стая и всеки носи отговорност за тяхното изпълнение.

Превенция на ниво училище

-избор на комисия по превенция на тормоза, която включва класни ръководители, училищен психолог, педагогически съветник, заместник-директори и следи прилагането на програмата в училище, организира срещи между учители, родители и ученици и инициира дискусии в училище.

-извършване на оценка на тормоза в началото и в края на учебната година.

-запознаване на родители, учители и учениците с резултатите.

-подобряване на системата на дежурства с оглед обхващане на местата, където на етап на оценката е установено, че се извършва тормоз.

-продължаване на дейността на училищния координационен съвет за справяне с насилието и тормоза между учениците в училище.

-продължаване на вписванията в книгата за регистриране на възникнала ситуация на тормоз между деца и ученици в училище и предприети конкретни за всяка ситуация /ако има такава/ мерки.

-поддържане на работеща система за съобщаване на случаите на тормоз, като се спазват основните принципи на конфиденциалност.

-включване на учениците в училището като орган за саморегулация и самоконтрол с техни инициативи и предложения за превенция за справяне с тормоза.

-включване на експерти, родители и самите учители в процеса на създаване и реализирането на всички интервенции по превенцията на тормоза между учениците в училище.

-насочване към основни здравни и социални услуги за децата и семействата, попаднали в ситуация на тормоз и насилие в случаите, когато подобен род услуги не могат да бъдат предоставяне от самото училище.

- 28 Февруари – Ден на розовата фланелка – не на тормоза.

-включване на обучения за повишаване на квалификацията на педагогическите специалисти в областта със справяне с училищния тормоз.

Превенция на ниво родители:

-в отношенията родители-учители комуникацията да е насочена към взаимопомощ при решаване на затрудненията, възникнали в училищна среда. Целта е на срещите между родителите и учителите да се обсъждат казуси, свързани с тормоза, да се научат родителите как да регистрират поведение на тормоз и насилие, как да комуникират с децата си с търпение и разбиране без скрита агресия.

-да се потърси съдействието на родителите при необходимост при посредничество между училището или други родители или институции и организации.

-постоянно информиране на родителите, чрез електронен дневник, имейли и телефонни обаждания.

-призоваваме ги да ни информират, в случай на тормоз, за да може да разрешим проблема.

- ако детето им тормози останалите деца, ще ги извикаме в училище на среща с административното ръководство, училищния психолог, педагогическия съветник и с учителите, които ще им помогнат да решат проблема.

- организиране на Училище за родители с актуални теми по изработен график. Взаимодействието между училище и семейството трябва все повече да се усъвършенства, за да убедим родителите, че при нас децата се развиват и живеят спокойно.

Превенция на ниво общност:

Да се работи с институционални партньори Отдел “Закрила на детето“, Агенция „Социално подпомагане и др. за превенция на тормоза и насилието и се търси продължение на програмата извън училището /извънкласни дейности, организиране на събития, участие в различни състезания, мероприятия и др./

Изводите са няколко:

- За ефективното справяне с тормоза от изключително значение е да се повлияе и промени поведението на всяко дете, а не да се съсредоточават усилията само върху преките извършители и потърпевши. Начините и подходите за това са различни, но те са неделима част от общата стратегия за справяне с явлението тормоз.
- Много важно е да се разграничат случаите, когато не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между децата или за единичен случай на агресия. За целта е необходимо да се наблюдава поведението на децата, включително и на тези, които само присъстват без активно да участват.
- Цялата училищна общност – ученици, учители, родители, непедагогически персонал да бъде ангажирана с проблема и въвлечена в активното прилагане на мерките за неговото решаване

В ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Резултатите:

- представят основни характеристики на тормоза от връстниците в училище;
- могат да послужат за целите на практическата работа за превенция и за справяне с проблема;
- позволяват извеждането и на други тенденции на ниво клас.

Училищен координационен съвет за противодействие на тормоза и насилието в състав:

Председател : Юлия Христова – психолог

Членове : Красимира Петрова – зам. директор по УД

Адриана Петрова - педагогически съветник

Ивайло Иванов – старши учител

Пламена Иванова – медицинска сестра